

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

4 czerwca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Tomasz Szanciło (przewodniczący)
SSN Krzysztof Grzesiowski (sprawozdawca)
SSN Kamil Zaradkiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 4 czerwca 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie
z 29 stycznia 2021 r., V Ca 106/20,
w sprawie z powództwa E. P. i S. P.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,

- 1. oddala skargę kasacyjną,**
- 2. zasądza od pozwanej na rzecz powodów kwotę 2700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Krzysztof Grzesiowski

Tomasz Szanciło

Kamil Zaradkiewicz

UZASADNIENIE

1. Wyrokiem z 29 stycznia 2021 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił apelację pozwanego Bank S.A. w W. od wyroku Sądu Rejonowego dla Warszawy – Śródmieście w Warszawie z 10 października 2019 r., zasądzającego od pozwanego na rzecz powodów E. P. i S. P. kwotę 67 199,78 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 3 lipca 2018 r.

2. Z ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd Rejonowy i zaakceptowanych przez Sąd Okręgowy wynika, że 30 lipca 2007 r. powodowie jako konsumenci złożyli do Banku S.A. (poprzednika prawnego pozwanego) wniosek o udzielenie kredytu hipotecznego w kwocie 340 000 zł z przeznaczeniem na zakup lokalu mieszkalnego. Jako walutę kredytu wskazano CHF. W dniu 14 września 2007 r. we Wrocławiu doszło do zawarcia między powodami a poprzednikiem prawnym pozwanego umowy o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych na ww. kwotę, waloryzowany kursem CHF. Na mocy tej umowy środki z kredytu miały być przeznaczone na finansowanie zakupu na rynku wtórnym spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu oraz refinansowanie poniesionych nakładów związanych z zakupem nieruchomości. Raty kapitałowe oraz raty odsetkowe miały być spłacane w złotych po uprzednim ich przeliczeniu według kursu sprzedaży CHF z tabeli kursowej banku obowiązującego na dzień spłaty. Kredyt został oprocentowany według zmiennej stopy procentowej, na którą składała się stawka bazowa LIBOR 3M oraz marża. Umowa o kredyt hipoteczny została zawarta przez strony według standardowego wzorca umowy stosowanego przez poprzednika prawnego pozwanego.

3. Sąd Okręgowy podzielił stanowisko Sądu Rejonowego, że postanowienia łączącej strony umowy w zakresie, w jakim przewidują system ustalania kursu franka szwajcarskiego dla operacji przeliczeniowych, w wyniku których określana była wysokość kredytu i rat spłaty, są klauzulami abuzywnymi, w związku z czym nie wiążą powodów jako konsumentów. Dodatkowo za abuzywne uznano postanowienia umowy obciążające powodów nieograniczonym ryzykiem walutowym. Wskazane postanowienia umowne nie były z powodami indywidualnie uzgodnione, kształtowały prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszały ich interes. Sądy obu instancji przyjęły, zgodnie ze stanowiskiem powodów, że umowa kredytu łącząca strony pozostaje ważna, lecz z wyłączeniem wszystkich

postanowień dotyczących klauzul indeksacyjnych. Kredyt wobec tego był kredytem złotówkowym, a spłacie podlega kwota nominalna z ustalonym w umowie zmiennym oprocentowaniem według stawki LIBOR.

4. Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego wniósł pozwany, zaskarżając wyrok w całości, wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Skarżący zarzucił naruszenie: art. 385¹ § 1 k.c.; art. 385¹ § 1 i 2 w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. oraz art. 3 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”); art. 385¹ § 2 w zw. z art. 358 § 2, art. 65 § 1 i 2 oraz art. 354 k.c.; art. 385¹ § 2 w zw. z art. 65 k.c.; art. 5 k.c. w zw. z art. 6 dyrektywy 93/13 oraz art. 2 i 32 Konstytucji oraz art. 2 i 3 Traktatu o Unii Europejskiej; art. 358 § 2 k.c. w zw. z motywem 13 dyrektywy 93/13.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

5. Strony zawarły umowę kredytu indeksowanego kursem waluty obcej. Według Sądu Okręgowego postanowienia dotyczące przeliczenia kwoty kredytu i spłat na CHF są abuzywne, jednak – z uwagi na wyraźne żądanie powodów – umowa pozostała w mocy jako umowa o kredyt w PLN z oprocentowaniem według stawki LIBOR (doszło do tzw. „odfrankowania” umowy). Skarżący podważa to stanowisko, formułując zarzuty, które już wielokrotnie były przedmiotem oceny w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

6. Zgodnie z dyrektywą 93/13 „ostatnie słowo” należy do konsumenta, który może zdecydować o utrzymaniu umowy w zmodyfikowanym kształcie (zob. np. wyrok SN z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; wyrok TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18). Wniesienie pozwu, w którym konsument domaga się jedynie zwrotu nadpłaty kredytu – przy jednoczesnym wyrażeniu woli kontynuowaniu umowy bez nieuczciwych warunków – jest zgodne z celami dyrektywy 93/13. Możliwość zapobiegnięcia nieważności umowy ma charakter ochronny względem konsumenta. Utrzymanie w mocy tego typu „odfrankowanej” umowy jest możliwe, ponieważ powodowie wyrazili taką wolę. Należy podkreślić, że wymaganie od konsumenta „sformalizowanego oświadczenia” pozostaje przy tym w sprzeczności z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust 1 dyrektywy 93/13 (zob. postanowienie TSUE z 3 maja 2024 r., C-348/23).

Stąd też niezasadny okazał się zarzut skarżącego skardze tej materii.

7. Chybiony jest również zarzut skarżącego, że z perspektywy art. 385¹ § 1 k.c. konieczna jest rozłączna ocena klauzuli ryzyka walutowego i klauzuli spreadu walutowego, składających się łącznie na zawartą w umowie klauzulę przeliczeniową (indeksacyjną). Sąd Najwyższy wielokrotnie wyjaśnił już, że klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie zobowiązań stron celem ustalenia wysokości ich świadczenia. Z kolei klauzula spreadowa nie ma racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu przeliczeniowego i wynikającego z niego narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. W konsekwencji klauzule te składające się na przyjęty w umowach kredytowych mechanizm przeliczeniowy są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczępienie jest zabiegiem sztucznym (zob. wyroki SN: z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 902/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 910/22; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22; z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22; z 8 marca 2023 r., II CSKP 1095/22; z 12 kwietnia 2023 r., II CSKP 1531/22; z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22; z 8 listopada 2023 r., II CSKP 2099/22).

8. Sąd Okręgowy trafnie ocenił jako niedozwolone klauzule przeliczeniowe (indeksacyjne) w umowie stron, pozwalające pozwanemu bankowi na swobodne ustalenie kursu walutowego, po jakim następuje przeliczenie uiszczanych przez powodów spłat kredytu. Stanowisko o niedozwolonym charakterze postanowień, w których możliwość ustalania kursu (a zatem również wysokości świadczeń) zależy od arbitralnej decyzji jednej ze stron, jest już ugruntowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. np. wyroki SN: z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 334/22; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22).

9. Konsekwencją stwierdzenia, że dane postanowienie umowne ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, połączona z przewidzianą w art. 385¹ § 2 k.c. zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie

(zob. uchwałę SN z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07 oraz uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, a także wyroki SN: z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22).

10. Uznanie, że postanowienia określające zasady przeliczania kwoty kredytu udzielonego w CHF na złote polskie oraz uiszczanych spłat na walutę obcą są niedozwolonymi postanowieniami umownymi oznacza, że zgodnie z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. nie wiążą one strony powodowej. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśnił, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż warunek umowy uznany za nieuczciwy należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak by nie wywoływał on skutków wobec konsumenta. W związku z tym sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć z reguły skutek w postaci „przywrócenia” sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku tego warunku (zob. wyrok TSUE z 21 grudnia 2016 r., C-154/15, C-307/15 i C-308/15).

11. Modyfikacja umowy przez uzupełnienie jej luk byłaby sprzeczna z celem zapobiegania kolejnym naruszeniom, co jest istotą dyrektywy 93/13. Przedsiębiorca, mając świadomość braku sankcji, mógłby w dalszym ciągu stosować nieuczciwe praktyki oraz abuzywne klauzule, bowiem wiedziałby, że jedyną karą byłoby zastąpienie niedozwolonych postanowień innymi, co pozostawałoby bez wpływu na ważność wadliwego stosunku prawnego. Taki wniosek wynika z ugruntowanego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, zgodnie z którym, gdyby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach, takie uprawnienie mogłoby zagrażać realizacji długoterminowego celu ustanowionego w art. 7 dyrektywy 93/13 (zob. wyroki TSUE: z 14 czerwca 2012 r., C-618/10; z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13,; z 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179/17).

12. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia

zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów (pkt 1). Wymaga podkreślenia, że według art. 87 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym uchwała składu całej izby, z chwilą jej podjęcia, uzyskuje moc zasady prawnej, co oznacza, że wiąże inne składy Sądu Najwyższego. W konsekwencji nieuzasadnione są zarzuty skargi odnoszące się do możliwości wypełnienia luki w umowie przez odwołanie się do mechanizmu ustalania kursu walutowego przewidzianego w art. 358 § 2 k.c., tj. przyjęcia na potrzeby wyliczeń średniego kursu NBP.

13. Niezasadne okazały się również pozostałe zarzuty kasacyjne, ponieważ utrzymanie umowy w mocy jako kredytu w PLN z oprocentowaniem według stawki LIBOR nie stanowi nadmiernej sankcji w stosunku do pozwanego. Należy podkreślić, że zgodnie z dyrektywą 93/13 działania sądu w razie stwierdzenia klauzuli abuzywnej mają mieć charakter sankcyjny, ponieważ mają osiągnąć skutek zniechęcający profesjonalnych kontrahentów do uwzględniania w umowach zawieranych z konsumentami nieuczciwych postanowień umownych. Taki skutek nie mógłby zostać osiągnięty, gdyby umowa mogła zostać uzupełniona w niezbędnym zakresie przez sąd krajowy przez wprowadzenie do umowy warunków uczciwych (zastąpienie stawki LIBOR stawką WIBOR). Kontrahent konsumenta niczym by bowiem nie ryzykował, narzucając nieuczciwe postanowienia umowne, skoro mógłby liczyć na to, że sąd uzupełni umowę przez wprowadzenie uczciwych warunków, które powinny być przez niego zaproponowane od początku (zob. np. wyroki SN: z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18; z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22).

14. Na zakończenie Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną wskazuje, że skutek w postaci ponoszenia nieograniczonego ryzyka kursowego przez kredytobiorcę może powodować znaczną nierówność praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. W ocenie Sądu Najwyższego, gdyby rzeczywiście zostało należycie wyjaśnione znaczenie zmiany kursu waluty i ponoszonego ryzyka, to racjonalny kredytobiorca nie zdecydowałby się na kredyt powiązany z kursem waluty obcej w perspektywie jego spłacania przez kilkadziesiąt lat, chyba że z okoliczności sprawy wyraźnie wynikałoby co innego. Poza tym, gdyby kredytujący bank zamierzał w wystarczający sposób poinformować kredytobiorcę będącego konsumentem o niebezpieczeństwach wynikających z długoterminowego

kredytu powiązanego z kursem waluty obcej, to nie proponowałby w ogóle zawierania takich umów kredytowych, zdając sobie sprawę jako profesjonalista, że umowa taka może zostać oceniona jako nieuczciwa (zob. wyrok SN z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18).

15. W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., oddalił skargę kasacyjną. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1 i § 3 w związku z § 2 pkt 6, § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

[SOP]

[ał]